

WINDHAGER ÁKOS PHD.¹
JELLEMKÉP A MAGYAR ZENE VILÁGÁBÓL
ÁBRÁNYI KORNÉL-EST SZÜLETÉSE 200. ÉVFORDULÓJÁN
Műsorismertetés

2022. október 15., 19 óra
DEBRECENI EGYETEM ZENEMŰVÉSZETI KAR –
LISZT TEREM

2022. október 17., 19 óra
RÉGI ZENEAKADÉMIA – KAMARATEREM

A teljes hangverseny meghallgatható:

<https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw> (1:49:22)

ELŐSZÓ

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Id. Ábrányi Kornélra emlékezünk zeneművei előadásával születése 200. évfordulóján. Az 1822. október 15-én Szentgyörgyábrányon (mai nevén: Nyírábrány) született művész tevékenységi köre szerteágazó volt: alkotóként 130 zeneművet írt, amelyek túlnyomó része meg is jelent. (Ez a saját korában igen jelentős eredmény.) Neki köszönhető ezen túl, hogy országos hírű szervezőként a szabadságharc után kibontakozott kóruséletet (a kor sajátosságaként a kórusok túlnyomórészt férfikarok voltak) felkarolta, hivatalos mozgalommá alakította és megalapította az Országos Magyar Dalárszövetséget (1867). Hasonlóan jelentős szerepet játszott a Zeneakadémia alapításában, amelynek első titkára is volt (1875 – 1887). Mind a Nemzeti Zenedében, mind a Zeneakadémián összhangzattant, formatant, esztétikát és zenetörténetet tanított, látványos eredményt elérve így a magyar zenész- és zenekritikusképzésben. Írt egyetememes igényű elméleti művet (*Zenészet* *aesthetika*, 1877) és többszáz napi zenekritikát (negyven évig a *Pesti Napló*ban). Két zenei folyóiratot is alapított, a *Zenészet* *Lapokat* (1860 – 1876) és a *Zenészet* *Közlönyt* (1882). Zene-történetíróként ismert azonban a leginkább, s noha

¹ [Windhager Károly Ákos - MMA MMKI](#)

azóta több megállapítását finomította a későbbi kutatás, Liszt, Erkel és Mosonyi mai napig az ő írásai alapján él a köztudatban. A társadalmi érzékenységét jelzi, hogy ő alapította a *Magyarhonban Élő Zeneművészek Segítő Egyesületét* is. Végül említsük meg, hogy Ábrányi és tanítványai voltak azok, akik elkezdtek cikkezni az énektanítás reformjáról. „Téessék az ének kötelező tantárggyá minden tanulóra nézve a középiskolában is. Bízassék a tanítás képzett egyénekre. [...] Tanítassék e tárgy Magyarország minden középiskolájában heti 4 órán. (Elméletre köteleztessék minden tanuló, a karban való éneklésre csak azok osztassanak be, kik két hanganyaggal rendelkeznek.). [...] A férfikar küszöbolendő minden középiskolából egyszer mindenkorra. [...] Figyelem fordítandó a tanár tisztességes jutalmazására. [...] Végül amit legelsőnek kellett volna fölemlítenem tanítassék e tárgy is a nemzeti szellem ébresztése céljából s így a magyar ritmusra, népdalokra stb. főfigyelem fordítandó.” (Vajda Emil: Az énektanításról a tanterv revízió küszöbén, *Zenelap*, 1897. június 5., 3 – 4. [Magyar népdalt ők saját koruk kifejezéseiként használták és a népies műdalt értették alatt.]) Valódi kodályi eszmény, terv és gyakorlat!

Méltó az egész országra kiterjedt munkásságához, hogy az emlékestet a Debreceni Egyetem és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem közösen rendezte meg. A szervezésben részt vett a Debreceni Egyetem részéről Váradi Judit zongoraművész, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának művészeti menedzsere, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem részéről Gulyásné Somogyi Klára, a Zeneakadémia Könyvtárának igazgatója, és Csanda Mária, a Könyvtár munkatársa, Papp Edit a Bartók Béla Zeneművészeti Szakgimnázium tanára, továbbá Windhager Ákos, a Pázmány Péter Egyetem oktatója.

A kórusművek

A hangverseny első harmadában a korra jellemző kórusművekből válogattunk. Három jelentős darabot hallhatunk: a *Királyhymuszt*, az *Eredeti magyar dalfüzért* és a *Nyári éjt*. A királyhymusz iránti igény 1867-ban fogalmazódott meg először, ám megnyugtató módon nem oldódott meg Ausztria-Magyarország fennállása során. A ma már csak történeti érdekességnek tekintett állami jelkép a korban súlyos elvi és történeti kérdéseket hozott felszínre. Ábrányi Kornél így emlékezett rá. „Ki merné tagadni, hogy a magyar az angol után a legkirálykegyelőbb nemzet a világon? — A pogány Vatától kezdve egészen a legutolsó szabadságharc váci

proklamációjáig, a harsogó véres trombita hangjának végre is mindig csak az lett a refrénje, hogy: »éljen a király!« Sem a kölcsönként *Marseilleise*, se a *Rákóczi-induló*, se a »*Talpra magyar*« nem tudott e témán változtatni. Sokszor írt rá ugyan a magyar változatokat dörgő ágyúkkal is, de utoljára mindig király-himnuszban végződött a kar. Hanem az is igaz, hogy hosszú időn át sértette és sérti még egyre a magyar fület az a »Gott erhalte.« (Ábrányi: Jókai és a Király-himnusz. — Egy kis visszaemlékezés, *Magyar Szalon* 20. köt, 11. évf., 771 – 776.)

1867-ben a koronázás alkalmából komponálta meg Erkel a *Magyar Cantate*-t a király és a nemzet szövetségéről. Az túl hosszúnak bizonyult himnuszként, így a *Dózsa György* opera 1. felvonásának néphimnuszát szövegezte át királyhimnusszá Ferenc József uralkodásának 25. évfordulója (1873) alkalmából rendezett pesti hangversenyre. A *Himnusz* árnyékában és a *Dózsa*-felhangok miatt nem válhatott a Királyhimnusszá. Ábrányi kezdeményezésére az Országos Dalárszövetség 1882-ben és 1883-ban is pályázati felhívást tesz közzé királyhimnusz ügyében. Sok száz mű érkezik, de egyik sem alkalmas, hogy az ország hivatalos éneke legyen. Barátja kérésére Liszt is komponált egy királyhimnuszt 1883-ban, ez végül a *Királydal* címet kapta. Noha a mű minden szempontból elsőrangú, a korabeli kultuskormányzat, élén Podmaniczky Frigyessel, a Nemzeti Színház (ekkor még az éppen önállóvá váló Operaházé is) intendánsával, a felhasznált Rákóczi-motívum miatt elutasította. (Az elutasítás mögött a Tiszakormányzat és Liszt közötti mély feszültségek is álltak.) A magyar zenei élet egyik legsúlyosabb politikai válsága bontakozott ki az ügyből, amely mélyen megsebezte Lisztet.

1890-ben Liszt tanítványa, Ábrányi jó ismerőse, Mihalovich Ödön, a Zeneakadémia igazgatója komponálta meg azt a *Királyhimnuszt*, amelyet a korban a legtöbbször előadtak. Jelzi a mű jelentőségét, hogy az igen válogatós Gustav Mahler vállalta annak bemutatását. Ám Ábrányi továbbra is elégedetlen volt, s a Dalárszövetség nevében felkérte Jókai Mórt, hogy írjon alkalmas szöveget. Miután az írófejedelem azt elkészítette, a Dalárszövetség felkérésére beérkezett újabb 182 pályamű egyike sem felelt meg a bizottság elvárásainak. Pedig köztük volt Erkel – ezúttal kevésbé ironikus – 2. *királyhimnusza* is. Végül Id. Ábrányi Kornél úgy döntött, hogy rá vár a feladat és megzenésítette a szöveget 1895-ben.

A kórus előadásában megszólaló másik mű is Ábrányi kései alkotói korszakából származik. Az *Eredeti magyar dalfüzér* 1889-ben jelent meg, és három népies műdalt tartalmaz: „*Mikor megyek az oltárhoz*”, „*Nem szeretlek én már*”, valamint a „*Hull immár a fa levele*”. Az *Nyári*

éj pedig a kutatás jelen állása szerint a szerző utolsó megjelent zeneműve. A megjelenése kapcsán így írtak róla: „Hangulatteljes szerzemény, mellyel az agg szerző — ki már annyi szép férfikart komponált — ismét egy nagyon is becsessel gazdagítja a magyar férfi négyes irodalmat. Különös bájt kölcsönöz e műnek befejező (ötszólamú) része, mellyel minden jól fegyelmezett kar nagy hatást fog elérni.” ([NÉVTELEN = SÁGH József]: Kritikai szemle, *Zenelap*, 1898. január 25., 6.)

Ábrányi a vokális darabokban szövegritmustól függetlenül, attól eltérően, de konzekvensen változtatva is használja a verbunkos ritmusokat. A jelen előadáson a kórus a bejegyzéshez hűen adja elő a darabokat.

Előadják:

Debrecen: Bárdos Leánykar, karigazgató: Végh Mónika, vezényel: Kozak Olimpiu

Budapest: Bartók Konzervatórium (a Nemzeti Zenede jogutód intézménye) diákjaiból alakult férfikar, szólót énekel Lévai Mihály, a kórus betanításában részt vett: Györffy Katalin, vezényel: Papp Edit

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- **09:47** Ábrányi: Király-hymnus
- **11:58** Ábrányi: Eredeti magyar dalfűzér – Mikor megyek az oltárhoz, Hull immár a fa levele
- **16:38** Ábrányi: Nyári éj

Karakterdarabok

Az est középső harmadában Ábrányi karakterdarabjait hallhatják historikus és dramatizált változatban, így felcsendül az *Amit a várromok regélnek*, az *Öt jellemrajz*, *Az éj*, a *Szerenád* és az *Országos Magyar Dalárinduló*.

Amit a várromok regélnek (1895)

Elsőként hallgassák meg az *Amit a várromok regélnek* című programzenét, amelyet Ábrányi a millenniumi ünnepekre komponált 1895-ben. A mű *A magyar romantikából – 2 zenekép*, első darabja, míg a második a *Pusztai csendélet*. A műben megidézt Liszt Ferencet barátjának

tartotta, akinek művészete iránt hódolattal viseltetett. Így élete utolsó alkotása is Lisztről szóló monográfiája volt, amelyet kiadásra készen nyújtott át 1903-ban a kultuszminisztérium államtitkárának. A szöveg sajnos elveszett, egy korábbi írása azonban hűen tükrözi tiszteletét. „Liszt Ferenc! A művészet világában olyan ez a név, ha kimondják, mint mikor a csillagász egy világsugár-évet jelez. A végtelen számok fogalmát ugyan mivel is lehetne mással kifejezni? A földi világ minden dicsőségét, szellemi és anyagi diadalát, a hódítások, az elért sikerek végtelen sorozatát is ugyan mivel lehetne inkább a legmerészebb fantázia elé állítani, mint e névvel, hogy Liszt Ferenc!” (Ábrányi: Liszt, *Zenelap*, 1886. március 10., 1.)

„A mit a várromok regélnek.“

Zenekép.

id. Ábrányi K.

Andante. (Lassan.)

Zongora.

Ábrányi Kornél: *A magyar romantikából – 2 zenekép, A mit a várromok regélnek*, Bárd Ferenc, Bp., 1895, 3. A kotta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának tulajdona.

A programzene alapját képező irodalmi műveltséget Ábrányi iskolai tanulmányai mellett édesapja barátjától, Eötvös Józseftől sajátította el. Utóbbi azonban még egy szálon kapcsolódik a zeneszerzőhöz: neki köszönhető az új vezetékneve. A család eredetileg Ürdüing volt, amely a korájukban Eördögh változatban állandósult. Amikor azután a zeneszerző édesapja, Eördögh Alajos birtokperbe keveredett fivérével, Eördögh Józseffel, megváltoztatta a nevét a ma ismert alakra. A nevet azonban Eötvös találta ki, aki annyira tisztelte a tehetséges birtokkal rendelkező,

nyugatos szemléletű, liberális, bár makacs Eördögh Alajost, hogy az *Éljen az egyenlőség!* (1840) című vígjátékában róla mintázta a rokonszenves főhóst, akit Gróf Ábrányinak nevezett. (Tegyük hozzá, hogy Eötvös azt úgyszintén megírta, hogy az elvek és a gyakorlat olykor még a nyitott Gróf Ábrányi esetében is eltér. Ahogy az majd a valódi Ábrányi Alajos esetében is.) Így ebből az irodalmi forrásból származik a család máig használt vezetékneve. Más kérdés, hogy a későbbi muzikus mégsem a gyönyörű szentgyörgyábrányi kastélyban élt, hanem a saját keresetéből bérelt pesti (Teréz körúti), majd a vásárolt budai (Császárfürdővel szembeni) ingatlanban.

Így az estünkön felhangzó, *Amit a várromok regélnek* című programzene, a kor általános későromantikus világára éppen úgy utal, ahogy a szerző saját családi élményeire. Érdemes lenne összevetni a tetétleni, (szintén Debrecen környéki), másik lisztianus zongorista zeneszerző, Zichy Géza *Egy vár története* ciklusával. Ábrányi darabját áthangszerelt változatban hallhatják, ugyanis a témát és variációit több ízben a kürt szólaltatja meg. A kompozíciós technika számos esetben különböző hangszereket jelenít meg a zongoraszólamban. A legtöbbször hegedű, cimbalom és tárogató szólam fedezhető fel a sorok között. A szerzőhöz azonban a romantika alapvető fúvóshangszere, a kürt is közelállt.

Előadják: Várda Zsófia, az Art's Harmony Kamaraegyüttes kürtművésze, kürtön és Váradí Judit zongorán.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [27:02](#) Ábrányi: Amit a várromok regélnek

Öt jellemrajz (1885)

A következő műsorszám ismét csak a Liszt iránti hódolat jegyében született meg. Amikor ugyanis a *Királydal* kapcsán Lisztet sérelem érte, akkor Ábrányi és Bartalus István összefogott és az éves országos kiállításra – a korabeli Budapesti Vásárra – a legjelentősebb magyar zeneszerzők darabjaiból összeállították *A Magyar Zeneköltők Kiállítási Albumát*. (A sorozatból egyedül az Erkel-család hiányzik. Ennek okai szerteágazóak.) Az első mű Liszt *18. magyar rapszodiája* volt. E kötetben jelent meg Ábrányi *Öt jellemrajza*, amely egy szerelem öt szakaszát meséli el. Tétellei: *Társalgó*, *Enyelgő*, *Epedő*, *Palotás* és *Nászinduló*. Kecskeméti

István így írt róla 1960-ban: „Ábrányi Kornél a franciás baletzene eszközeivel (I—II. darab) vagy olasz romanzetták hangjával (III. darab) akarja egyesíteni a szilaj verbunkos-ritmikát *Öt jellemrajz* című ciklusában.” (Kecskeméti István: A századvég magyar zenéje a hetvenöt éves „Kiállítási album” tükrében, *Magyar Zene*, 1960/2, 158

Ábrányi Kornél: *Öt jellemrajz* (In: *Magyar Zeneköltők Kiállítási Albuma*, Szerk. Bartalus István), Rózsavölgyi,

ÖT JELLEMRAJZ
(A magyar kedélyvilágból)
zongorára szerző
ÁBRÁNYI KORNÉL.

I Társalgó.

Budapest, 1885. A kotta a Liszt Ferenc Zeneakadémia Könyvtára tulajdona.

A mai hallgató Chopin hatására figyelhet fel, akinek a magyar szerző a tanítványa volt Párizsban. Bár édesapja ellenezte, Ábrányi, akit Erkel maga bízott arra, hogy muzsikussá legyen, kitartott terve mellett és Párizsba ment tanulni. Mivel pénze nem volt, harmadmagával bérelt egy manzárdszobát a Quartier Latin-ben. Éjjelente polkát, keringőt vagy indulót komponált a szobatársaival, amit aztán reggel pénzre váltottak. Így tudta kifizetni Chopinnek a húszfrankos óradíjat. A lengyel szerző forma- és harmóniavilága ad kulcsot az Ábrányi-darabok mélyebb jelentéséhez. Azt, hogy mennyire fontosnak tartotta egykori tanárát és egyben önmagát is hozzá mérte, egy korabeli műsor tárja fel. Az Országos Daláregyesület 1872. augusztus 3-án Nagyváradon szervezett estjén Rossini és Viuextemps egy-egy darabja után elhangzik Ábrányi *Dalnoksajkás* magyar irányú éjzenéje (nocturne), majd Chopin *Asz-dúr keringője*, utána Ábrányi *Eredeti magyar népdalok* ciklusa. A válogatás mutatja, hogy a magyar

szerző bizott darabja sikerében, illetve abban, hogy műve az ismert külföldi mesterekével egy színvonalat képvisel.

Hallgassuk meg az *Öt jellemrajz*ot Szabó Eszter előadásában, aki a Zeneakadémia végzős zongoraművész hallgatója.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- **39:40** Ábrányi: Öt jellemrajz

Az éj (Petőfi) – zeneköltemény énekhangra zongorakíséréssel

Ábrányi életéből közismert, hogy Liszt és Erkel barátja volt, az azonban kevésbé tudott, hogy Petőfivel is közeli ismeretségben állt. Olyannyira jóban volt a költővel, hogy többször is vendégeskedett náluk, s volt kötete Szendrey Júlia bejegyzésével is. Petőfi verseit több ciklusban zenésítette meg, dalként és zongoradarabként is.

„Az éj“
Petőfi S.
Zene-költemény

Ábrányi K.

Ének. *Energico. (Erélyesen.)*

Zongora.

Fe - kü - gye - tek már le

cresc. em - be - rek, *ten.* Vagy - ha jár - tok, *ten.* hal - kan lép - je - tek. *Meno. mezza* Láb - uj - he - gyen las - san

Ábrányi Kornél: *Az éj*, Rózsavölgyi, Bp., 1890, 3.A kotta Debreceni Egyetem – Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

A korban az egyik legnépszerűbb darabja a *Hat eredeti magyar zenekép* (Petőfi versek után) című zongorasvitje volt, amelyet vonószenevariációban is megjelentetett. A most

felhangzó *Az éj* című dalt a drámai ereje, hangszín-gazdagsága és dramaturgiai erénye kiemeli az életműből és a magyar verbunkos dalirodalomból is. A művet Debrecenben Dargó Gergely, a debreceni Csokonai Színház Prózai tagozatának zenei vezetője énekelte, a budapesti közönség Bátorfi Éva, az Operaház magánénekesse, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának Énektanszék vezetője előadásában hallhatta, zongorán közreműködött Váradi Judit.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [53:46](#) Ábrányi: *Az éj*

Szerenád (1894)

A következő darab a verbunkos hagyományos hangzásvilágát idézi meg, a hegedűt és annak kíséretét. Említettem, hogy Ábrányi sok esetben írt úgy zongoraszólamot, hogy abból kihallatszik más hangszer. Ez esetben eredetileg is belekomponálta a hegedűt, amelyet – a kották tanulsága szerint – virtuóz módon ismert. Nem maradt fent ugyan arról leírás, hogy maga is játszott volna rajta, de azt tudjuk, hogy családja udvarházában Bihari János és Boka András hosszan időzött. Volt tehát alkalma a vonók röptét megismerni.

A *Szerenád* a 1894-ben jelent meg 15 más darabbal együtt. Így írt a korabeli ajánló a művekről: „Mind e művek, egytől-egyig a fennkölt szárnyalású, választékos ízlésű és hamisítatlan magyar érzékű zeneköltőre vallanak, ki sokkal ismertebb, semhogy bővebb ismertetésre szorulna. Kiváló tudás, mesteri kidolgozás és invenció, megkapó dallamosság és formaszépség nyilatkozik minden egyes darabban s azokat csak a legmelegebben ajánlhatjuk a zeneközönség figyelmébe. ([SÁGH]: Id. Ábrányi Kornél, *Ország-Világ*, 1894. 04. 29., 307.) A *Szerenád* olyan kedves volt Ábrányinak, hogy félszázados írói és művészi jubileumára rendezett hangversenyen (1897. május 23.) a kor ünnepelt hegedűcsillaga, Hubay Jenő játszotta azt és Dunkl Nepomuk János kísérte zongorán.

Önök most Bogáti-Bokor Orsolya hegedűművész szólójával hallják, akit Váradi Judit kísér zongorán.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [1:02:24](#) Ábrányi: *Szerenád*

Országos magyar dalárinduló (Debrecen, 1868)

Hangversenyünk utolsó karakterdarabja a szerző középső korszakából származó nagyszabású *Országos magyar dalárinduló*. Az 1868-ban Debrecenben rendezett találkozó jelentőségét az adja, hogy az egy éve Aradon megalapított Országos Magyar Daláregyesület ott kérte fel Erkel Ferencet művészeti vezetőjének (főkarnagyának). Erkel tizennégy éven keresztül felelősséggel teljesítette is feladatát. Erre az alkalomra született Ábrányi tollából a hamarosan felhangzó induló. A Daláregyesület számos sikere mögött hatalmas türelem és szervezői munka állt, amelyet elsősorban Ábrányi és Erkel fektetett a mozgalmába. Érzékeltesse küzdelmüket a négy évvel későbbi, nagyváradi találkozásuk ellen írt gyilkoshangú pamflet.

62.

ZENEAKADÉMIA
ALAPITVA 1875

ORSZÁGOS
DALÁR-INDULÓ.

3

Ünnepélyesen. (*Maestoso*)

Zene-művészeti Főiskola Budapest

Ábrányi K.

cresc.

Induló. (*Tempo di Marcia*)

plassan kezdve f

pp

Ábrányi Kornél: *Országos Dalár-induló*, Rózsavölgyi, Pest, 1868, 3.A kotta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának tulajdona

„Ábrányi Kornél a magyar zene Bumbum generálisa; teljes nevén Csinadratta Bum bum bum; mert ő, mint polygon (sokoldalú) zseni, nem elégszik meg a bombardonok bumjával, hanem teljes mértékben felhasználja a rézharsonák és tányérok csinadrattáinak hatását. Ha mindenki az, aminek hiszi magát, pedig egy nagy bölcs szerint az: akkor Ábrányi Kornél a magyar zene

vezére, vagy a magyar *fene zenére*. Szerencsére már »háromszáz esztendő óta, mindig bús a magyar nóta«; s ezért nem foghatjuk rá, hogy Ábrányi vezérlete miatt búsulta úgy neki magát. Egyébiránt mielőtt a zene műzsájának táltosává szegődött volna, — háladosabb mesterséggel foglalkozott: földesúr volt és Eördöghnek hítták. Mind a kettő oly szerencsés tulajdonság, a mely csak kevés embernek jutott osztályrészül. Hanem mindenre születni kell, és az Eördögh nem földesúrnak született. [...] Ábrányi lett; és azóta a magyar zeneirodalomban ő képviseli az Abrakadabrárt. S azóta a magyar zene nem csekély lendületet nyert; a külső siker legalább elég fényes; a *Zenészeti lapok* megjelennek, a tücsök még csiripol, a pacsirta még dalol, a fülemile csattog, Erkel egyre üti a taktust, Reményi még repülj fecskendez, a Privorszkyban folyton repegeti a sziveket Rác Pali, vagy Berkes; a magyarországi dalárdák pedig dalárünnepélyt tartanak Nagyváradon, s ott Ábrányi fogja a taktust verni.” (NÉVTELEN: General Bumbum, *Borsszem Jankó*, 1872. aug. 4., 2.)

Halljuk most az említett bombardonok és harsonák egy kisebb testvérét, a kürtöt és zongorát. A debreceni találkozóra írt *Országos magyar dalárindulót* előadja Várda Zsófia kürtön és Váradi Judit zongorán.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [1:11:02](#) Ábrányi: Országos dalár-induló. A debreceni országos dalárünnepély emlékére

A nagyforma

Magyar irányú szonáta zongorára négy tételben (1890)

Az eddig hallott zeneművek azt mutatták be, hogy Ábrányi ismerte a dallamvezetés, a harmóniafüzés és az egyes karakterek jellegzetességeit. A kisformák világában írt hangulatos és hatásos darabjai után a lényeges kérdés számára és a kortársai számára is az volt, hogy képes-e mindezt nagyformában is érvényesíteni. Önnön határait jól ismerte, így sem szimfóniát, sem operát nem írt, ám komponált melodramát és szonátát. Formai szempontból a bécsi klasszika szonátáihoz tért vissza, noha hangulatában és harmóniájában letagadhatatlanul romantikus maradt. Chopin, Schumann és – a választott műfaj következtében: Beethoven – hatása mindenképp felismerhető, ugyanakkor a darab értéke, hogy mégis egységes stílust (irályt) képvisel és hogy képes invenciózusan kitölteni a négy tételt.

A *Harmadik magyar irányú szonátáról* írtak illenek a műfaj első darabjára is, „Ábrányi ez alkalommal azért száll síkra, hogy megmutassa, mennyire nincs igazuk azoknak, kik a magyar zenének a klasszikus formába való öltését lehetetlennek tartják. Ő tényekkel bizonyítja, hogy igen is lehetséges, csak akarnia kell az embernek, no meg egy kis magyar vérnek is kell, hogy annak ereiben pezsejen, a ki ilyesmihez hozzáfog. Igyekezetét siker koronázta. Egy sikerült négy tételű szonátát nyújtott, mely telve van invencióval, formailag kifogástalan s a mi a fő, hogy szellemében kezdettől végig magyar. Valóban óhajtható, hogy úgy zeneintézeti, mint magán zenetanáraink a kellő figyelemben részesítsék Ábrányi szonátáit, melyek bizonyára jóval magasabb színvonalon állanak, mint sok abból, mit oly nagy előszeretettel nyakunkra importálnak a külföldről.” ([NÉVTELEN = SÁGH József]: Kritikai szemle, *Zenelap*, 1898. január 25., 6.)

Dőljenek kényelmesen hátra, a következő húsz percben Ábrányi *Első magyar irányú szonátája* szól. Tételei: I. Tranquillo con moto, II. Intermezzo romance, III. Scherzo és IV., Capriccioso. Előadja: Mikulík Márton, a Zeneakadémia végzős zongoraművész hallgatója.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [1:19:47](#) Ábrányi: Magyar irányú szonáta

Három eredeti magyar dal (1894)

Az estünk utolsó műsorszáma a *Három eredeti magyar dal* hegedű-zongoraváltozata. Ábrányi négy apróbb szakaszra tagolta a darabot: „Bevezetés: mérsékelten furulyázva, ábrándozóan. Lassu [sic!]: *Juhász vagyok, búsan őrzöm a nyáját*. Élénken: *Miért ragyog a sok csillag az égen*. Gyorsan: *Kék a kötőm kerületi*. A helyenként már Brahmsot idéző virtuóz kamaradarabbal búcsúzunk a kétszáz éve született zeneszerzőtől. Előadja: Bogáti-Bokor Orsolya hegedűn és Váradi Judit zongorán.

- <https://www.youtube.com/watch?v=BomMjgk5tKw>
- [1:41:16](#) Ábrányi: Három eredeti magyar dal

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni itt is a Debreceni Egyetemnek, Debrecen Megyei Jogú Városnak és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemnek, hogy az emlékestet anyagi és szakmai tekintetben biztosították. Külön köszönöm az est főszervezőjének Váradi Juditnak a munkát. Köszönöm a szerveztőtásaimnak: Papp Editnek, Somogyi Klárának és Csanda Máriának. Köszönöm a fellépő művészeknek: Bátorfi Évának, Bogáti-Bokor Orsolyának, Dargó Gergelynek, Mikulík Mártonnak, Szabó Eszternek és Várda Zsófiának, a Bárdos Leánykarnak és a Bartók Zeneművészeti Szakgimnázium fiúkarának. És – kiemelten köszönöm Ábrányi Margitnak és Líviának, Ifj. Ábrányi Emil (Id. Ábrányi Kornél unokája) unokáinak, hogy támogatják munkánkat. Szeretném megköszönni a *Magyar Nemzet*nek, a *Bartók Rádió*nak és az *M5* kulturális csatornának, valamint a *papageno.hu*-nak, a *kultura.hu*-nak, a *civishir.hu*-nak, a *dehir.hu*-nak és a *Hajdú Press*nek, továbbá a *Parlando*-nak, hogy a koncert médiapartnerei voltak.

A résztvevők balról jobbra: Papp Edit, Váradi Judit, Bátorfi Éva, Bogáti-Bokor Orsolya, Várda Zsófia, Szabó Eszter, Mikulík Márton, Ábrányi Lívia, Windhager Ákos. (2022. okt. 17., Régi Zeneakadémia)

Búcsúzom Önöktől az ünnepelt szerző 1897-es jubileumi ünnepségének köszöntőjével: „Boldog, aki megérheti, hogy a világ, akár a magyar glóbus, az egymásra tóduló események [...] közt is ráér egy napot neki szentelni, az ő jelességét ünnepelni, az ő érdemeit az egész nemzet dicsősége gyanánt hirdetni. Hisszük, hogy Ábrányit a múlt vasárnap — május 23. — hódolata és örömei sokért kárpótolták; ha megfizethetetlen is, félszázados, szakadatlan törekvése a magyar művészet szent jogáért, ha megbecsülhetetlen is az a fennkölt áldozatkészsége, mellyel egy vagyont áldozott zenei szakirodalmunk megteremtéséért, s egyensúlyozhatatlan az a mártírium, amivel a mai úrhatnám időkben anyagi kárpótlás nélkül viseli művészi és egyéb erkölcsi sikereinek oly szép emlékeit: de megfizethetetlen az a gyönyörűség is, amelyet éreznie kellett, látván, a mit mi rég tudtunk — hogy őt az egész ország ismeri és alakját legendái tisztelettel és szeretettel veszi körül.” (Ságh: Ábrányi napja, *Zenelap*, 1897. június 5., 4.)

Borsszem Jankó: *Ábrányi-karikatúra*, 1872. augusztus 4., címlap, A kép a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának tulajdona.